

Dåpshuset fra Ringsaker kirke, bygget i 1704, utstilt på Norsk Folkemuseum.
Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

DÅPSHUSET FRA RINGSAKER KIRKE. ÉN GJENSTAND - MANGE FORTELLINGER. FRA KIRKEINVENTAR TIL MUSEUMSOBJEKT

Marie Fongaard Seim

I Norsk Folkemuseums samlinger finner vi over 160 000 gjenstander knyttet til arbeids- og dagligliv i Norge fra ca. 1500 til i dag. Bak hver gjenstand ligger unike fortellinger. Fortellingene er ikke bare knyttet til gjenstandenes opprinnelige kontekst, men også til hvordan de har kommet til museet, blitt formidlet, bevart og forsket på - gjenstandenes liv på museum.

Som historiske avleiringer vil de (samlingene) vise hva som har vært viktig i ulike perioder, hvordan gjenstandene er blitt registrert, sortert og oppbevart, hva som er blitt valgt ut til særskilte undersøkelser, og hvordan materialet er brukt til utstillinger og annen formidling. Gjenstandssamlingene vil vise hvordan museet selv har utviklet og endret seg over tid, og hvordan ulike idealer og ideer har formet institusjonen. (Eriksen 2009:14)

Man kan velge å se på samlingen som en helhet for å avdekke museets verdier og tenkemåter, men disse ideene kan også konkretiseres ved å trekke fram enkeltobjekter. Ulike kontekster som enkeltgjenstanden har vært satt i, kan skape nye tolkninger av tingene og gjøre at de både endrer og mister betydning. Museene kan skape nye meninger og sammenhenger til gjenstandene løsrevet fra sin opprinnelige sammenheng. Camilla Mordhorst tydeliggjør i sin avhandling *Genstandsfortellinger: fra Museum Wormianum til de moderne museer* (2009) hvordan tolkningen og betydningen av enkeltgjenstander i en museumssamling kan forandre seg, og hvordan omfortolkninger skaper stadig nye meninger til tingene. Gjenstander kan endre seg og oppfattes på nye

måter ut fra hvilke spørsmål man stiller og hvilke kategorier de klassifiseres under. I denne artikkelen vil jeg ta for meg en enkelt gjenstand i Norsk Folkemuseums samlinger for å se på hvilke omstendigheter som har ført til at den har blitt en museumsgjenstand, hvordan den har blitt presentert og fortolket. Hva kan livsløpet til en museumsgjenstand fortelle oss? Hva skjer når en gjenstand flyttes over i nye kontekster? Hvordan forholder museet seg til gjenstandens opphavssituasjon i utstillings- og formidlingssammenheng? Jeg har valgt meg en gjenstand fra Norsk Folkemuseums samling av norsk kirkekunst – et dåpshus fra Ringsaker kirke, som kom til museet i 1938. Det er ikke første gang en undersøkelse av kontekstskifter har blitt brukt for å belyse gjenstander fra museets kirkesamling – en samling som omfatter alle typer kirkelig interiør, utstyr og gravminner fra tiden etter reformasjonen i 1537 til ca. 1800. I en hovedoppgave har Runhild Seim (2002) fulgt Norsk Folkemuseums gravminner gjennom forskjellige faser i den museale prosessen fra innsamling til utstilling. Der omhandler hun kirkekunstutstillingen på Norsk Folkemuseum, men uten å nevne dåpshuset fra Ringsaker spesielt.

I denne artikkelen vil jeg gå inn i materialet som finnes omkring dåpshusets skifte av kontekster. Jeg vil følge det på en reise gjennom de forskjellige sammenhengene det har blitt satt i for å avdekke hvilke betydninger dåpshuset har hatt avhengig av tid og sted. Hvorfor ble det fjernet fra kirken? Hvilke omstendigheter har ført til at dåpshuset har blitt en museumsgjenstand? Hvordan har dåpshuset blitt presentert og fortolket?¹

DÅPSHUSET FRA RINGSAKER OG HVORFOR DET "FORSVANT"

I Norsk Folkemuseums utstilling av norsk kirkekunst står det utstilt et grønmalt og forgylt lite byggverk av tre. Det er et såkalt dåpshus fra 1704 som opprinnelig omkranset døpefonten i Ringsaker kirke. Dåpshuset består av tre vegger, og stående inntil en vegg danner det et atskilt rom med dør og vinduer. Over innretningen henger en himling. Ytterveggene er rikt dekorert med utskåret og forgylt akantusornamentikk. Akantusmotivet er også fremtredende på hver side av monogrammet til Frederik IV av Danmark-Norge som troner over inngangsdøren. Ifølge innskriften på dåpshusets dører ble "stafferingen" av dåpshuset, altså bemalingen og forgyllingen, bekostet ni år etter av "Sorenskriveren Niels Nielsen Hedemark og hans Hustrue Maren Christens Datter. Da de Boede Paa Samsahl her udi Sognet Anno 1713". Dåpshuset er utført av bilthuggeren Lars Borg (d. 1710). I 1704 laget han både prekestol, døpefont og dåpshus til Ringsaker kirke. Alle inventardelene deler det samme uttrykket med livfull bruk av akantusblader, forgylling og grønn bemaling. Borgs fødested er ukjent, men man vet at han virket i Christiania omkring 1700. Det er antatt at han hadde sin læretid i utlandet. Borg utførte en rekke kirkeinventarer som var med på å spre akantusstilen utenfor Christiania – særlig i Gudbrandsdalen (Alsvik 1982:289-290).

Som leser har du kanskje allerede stilt deg et grunnleggende spørsmål: Hva er et dåpshus? Svært få har et forhold til slike innretninger, og vet ikke hvordan de har blitt brukt. Ikke mange dåpshus er bevart i norske kirker i dag. Det man kort kan si er at et dåpshus er en del av et kirkeinventar og defineres som en konstruksjon over eller rundt døpefonten (Riksantikvaren 2011). Døpefonten var plassert

i dåpshuset hvor dåpshandlingen fant sted. Fra først av hadde dåpsstedet sin plassering ved inngangen til kirken. I de fleste kirker ble døpefonten flyttet opp til koret i perioden 1750 og 1850 (Fæhn 1994:424). I Danmark, hvor dåpshus omtales som "fontelukkelse", har de vært svært alminnelige fra siste halvdel av 1600-tallet og ut på 1700-tallet.² "Dophus" har også vært brukt i Sverige. Egenkvalitetene til enkelte dåpshus, som går på stil og treskjæring, er blant annet beskrevet i Roar Hauglids trebindsverk *Akantus* (1977). Dåpshus er også omtalt i diverse litteratur som omhandler kirker og kirkeinventar. Ola Storsletten skriver blant annet om det i *Kirker i Norge. Etter reformasjonen 1600-tallet* (2008). I en studie av de lutherske kirkerommene i Østfold fra 1537 til 1700 skriver Arne Bugge Amundsen om utbredelsen av dåpshus i fylket. Amundsen lanserer en mulig forklaring på fenomenet. Grunnen til bruken av fysiske installasjoner rundt døpefonten inne i kirken, kunne være for å forhindre at de katolske ritualene med djevleutdrivelse og eksorsisme som hadde foregått utenfor skulle videreføres (Amundsen 2011:293-294). Det har imidlertid ikke vært gjort noen større sammenfattende undersøkelse omkring de norske dåpshusenes forelegg, opprinnelse, utbredelse, bruk og funksjon.

Det omfattende dokumentasjonsarbeidet *Norges kirker*, påbegynt i 1950 og administrert av Riksantikvaren, har resultert i et flerbinds bokverk og senere en søkbar nettdatabase over kirkebygg og inventar i Norge (<http://niku.pdc.no>) utarbeidet av Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU). Det opprinnelige bokverket *Norges Kirker* består av områdene Østfold, Akershus, Buskerud, Bergen, Nordhordland, Sunnhordland og Midhordland. Det videre dokumentasjonsarbeidet blir publisert direkte på nettet.

Opplysninger om kirker i Oppland og Rogaland er i senere tid blitt lagt til i databasen. Ved å gå gjennom dette materialet får man en viss oversikt over utbredelsen av dåpshus i fylkene som har blitt gjennomgått så langt i prosjektet, men en fullstendig oversikt over dåpshus i Norge finnes ikke. Skal man sammenstille en total oversikt, kreves et dypdykk i kirkeregnskaper og andre skriftlige kilder fra kirker som ennå ikke ligger ute på basen. Det man kan lese ut fra materialet så langt, er at man på 1600- og 1700-tallet ser mange eksempler på at døpefonter i norske kirker ble satt inn i dåpshus av tre. I kirkeregnskapene ser man dem eksempelvis omtalt som ”fundten”, ”Fundte huus med Træ verch omkring” eller ”Tralverch om Funten”. De fleste dåpshusene er fjernet og er i dag et sjeldent syn i norske kirker. Av dem som er bevart ser man en stor variasjon i utforming. Fra dåpshus som er integrert i benkeradene og stolestadene, til frittstående, paviljongaktige inventarstykker ute i kirkerommet. Dåpshusenes utforming ser i stor grad ut til å følge den rådende stilen i perioden de ble laget og i samsvar med resten av kirkens interiør. Et eksempel finner vi i Tjølling kirke i Vestfold, hvor det er bevart et dåpshus i rokokkostil med bemalte motiver fra 1760-tallet. Flere av dåpshusene vi kjenner til er utført av anerkjente bilthuggere på 1600- og 1700-tallet. Det viser at dåpshusene var en del av repertoaret til dyktige håndverkere som vanligvis hadde hatt deler av sin læretid i utlandet.

Hvorfor oppleves dåpshuset fra Ringsaker så fremmed for mange i dag? En stor del av de kulturhistoriske museenes samlinger fra førindustrielle samfunn representerer livsmåter, tenkemåter og verdier som det i dag er vanskelig for mange å sette seg inn i (Pedersen 2008:63). For dåpshusets del dreier trolig denne fremmedgjøring seg om å være del av

en gjenstandsgruppe som rundt midten av 1800-tallet mister sin praktiske og religiøse verdi, blant annet på bakgrunn av samfunnsendringer og nye teologiske oppfatninger om kirkerommets utsmykning og innredning. I 1851 kom loven som bestemte at kirkene skulle romme tre tiendeler av menigheten, folketallet var stigende, og behovet for større plass økte. Dessuten var mange kirker svært forfalne etter mange år med dårlig vedlikehold. Disse omstendighetene førte til at mange kirker ble ombygget eller revet, og nye kirkebygg ble oppført. Kirkerommene ble rensket for plasskrevende inventar som ble ansett som lite tidsmessig. Stigende velstand gjorde det mulig å finansiere utbedringene. Med Kirkeloven av 1897 ble det endelig lovfestet at alle private kirker skulle overføres til sognemenigheten. Demokratiseringsprosessen hadde nådd kirkene, og dette innebar blant annet å fjerne sporene etter det lagdelte klassesamfunnet, for eksempel faste sitteplasser som skilte mellom allmuen og folk fra høyere sjikt. Mange kirker fikk derfor nytt inventar og interiør (Fæhn 1994:418-422). Nybygde kirker ble ofte bygget i nygotisk stil, og eldre kirker tilpasset interiøret til dette formspråket. I en skisse til et prosjekt om endringene i kirkerommet fra katolsk tid og frem til i dag, skriver Ragnar Pedersen at nygotikken med dens form for abstrakt sakralitet kan ha blitt ”fremmet av tidens middelalderbegeistring og nasjonsbygging, et materielt uttrykk for gjenreisningen av det nye Norge. Ut fra en slik tankegang kan man anta det var nødvendig å rense kirkene for 1600-1700 tallets inventar, det som minnet om en smertefull periode i nasjonens historie” (Pedersen 2001:70). Pedersen trekker også fram at endringer i samfunnsideologi kan ha ført til at det gamle standssamfunnets materielle symboler (som gjenstander med kongemonogrammer) ble fjernet fra kirkene og ødelagt, lagret eller

Monogrammet til Frederik IV av Danmark-Norge over inngangspartiet til dåpshuset fra Ringsaker kirke. Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum

siden overlatt til museer på slutten av 1800-tallet (ibid:67). Gammelt etter-reformatorisk kirkeinteriør lå utvilsomt utenfor tidens smak på denne tiden. Da Oslo Domkirke ble ombygd på 1840-tallet, ble det gamle barokk-interiøret fra 1600-tallet betegnende nok omtalt som ”støtende for øyet og forstyrrende for andakten” og dermed fjernet (Melvold 2010:81).

Det er mot denne bakgrunnen vi må forstå hvorfor dåpshuset fra Ringsaker ble tatt ut av sin opprinnelige kontekst. I 1865 gjennomgikk Ringsaker kirke store endringer. Hele kirken ble ”modernisert”. Nytt gulv ble blant annet lagt, og de gamle pulpiturene (”losje”, stol, galleri) med utskjæringer ble revet ned og ”til dels solgte” (Svendsen 1899:19). Bygningshistoriske undersøkelser i Ringsaker kirke, som ble avsluttet i 1965, avdekket at det var gjort mange radikale endringer i forbindelse med ”moderniseringsprosessen” hundre år tidligere, blant annet når det gjaldt

strukturelle endringer (Lange 1994:11-22). Dåpshuset med døpefonten hadde opprinnelig stått på nordsiden av korbuen som en pendant til prekestolen, noe G.A. Bulls tegning av kirkeinteriøret fra 1853 illustrerer. Etter forandringene i 1865 ble prekestolen flyttet over til dåpshusets opprinnelige plass og dåpshuset fjernet.

Endringene av kirkerommene oppstod parallelt med sterke krefter i tiden som ønsket å ta vare på den norske kulturarven. Dette er også kjent som konflikten mellom vekst og vern – et spenningsforhold mellom de som ville bygge det nye norske samfunnet og de som ville ta vare på historiske verdier (Christie 1979:44). Det vel-dokumenterte bevaringsarbeidet ble ledet an av pionerer som maleren J.C. Dahl (1788-1857) og Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring (FNFB), som ble stiftet i 1844 og hvor særlig arkeologen Nicolay Nicolaysen (1817-1911) spilte en viktig rolle.

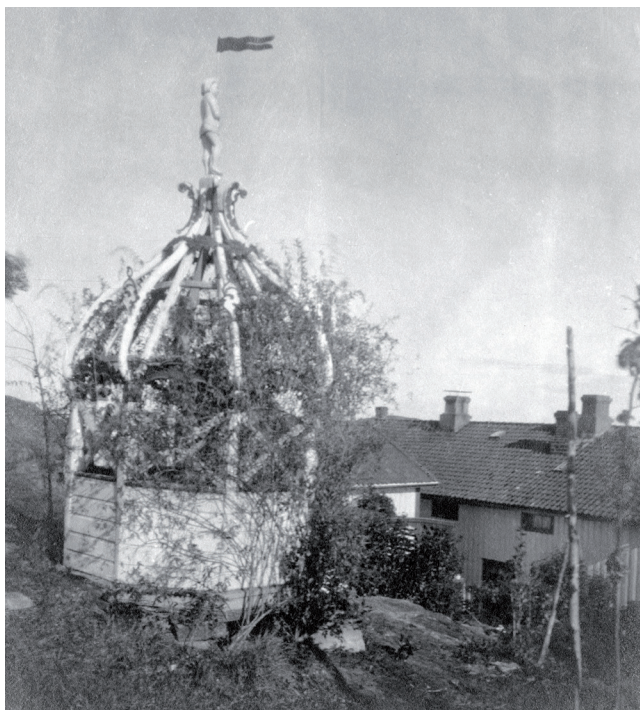
I august 1887 sendte arkeolog og teknisk tegner Henrik Mathiesen (1847-1927) en innberetning til FNFB om et besøk i Ringsaker kirke. Gjennom Mathiesens rapport danner vi oss et levende bilde av det spenningsforholdet mellom bevaring og endring som er skissert ovenfor. Det viser seg blant annet at flere likstener var blitt brukt som steinheller eller gravet ned som fundament til andre gravminner. Andre skulle fjernes fra kirken i nærmeste fremtid, blant annet på grunn av sopp-problemer i kirkegulvet. Mathiesen forteller også at i prestegården var et alterbord med ”relikviiegjemme” brukt som trappehelle. Mathiesen uttrykker at han er ”inderlig forharmet over det traktement Ingrid Alfsdatters ligsten og alterbordet nyder” og ber innstendig om at foreningen retter sin oppmerksomhet mot denne saken. Jeg skal ikke gå inn på Ringsaker kirkes videre bevaringshistorie, men henlede oppmerksomheten mot dåpshuset

igjen. For i 1887, da Mathiesen besøkte kirken, var dåpshuset som tidligere nevnt fjernet. I Mathiesens rapport får vi interessante opplysninger som trolig forteller om hvordan det har ”reist” videre: ”Der har været gjort adskillige oprydninger. Saaledes fortaltes der, at da kirken ”for omtrent 20 aar siden blev ”sat istand”, holdtes bagefter aktion paa kirkegaarden over bord, planker, stene og annet skrap”. Vi må kunne anta at dåpshuset ble solgt på denne auksjonen.

Det er verdt å legge merke til betegnelsen ”skrap” i det Mathiesen refererer til. Utrangert kirkeutstyr ble i denne perioden satt på kirkeloftene, kastet, solgt eller gjenbrukt. Da for eksempel Askim kirke ble revet i 1877, ble mye kirkeinventar solgt på auksjon. Flere ting havnet hos privatpersoner som fant nye bruksområder for gjenstandene. Døpefonten ble antakelig brukt som vanningstrau og apostelfigurer benyttet som ved (Lystad 2008). Disse eksemplene er ikke unike.

Interiøret i Ringsaker kirke før dåpshuset ble fjernet. Dåpshuset var plassert på nord-siden av koret. Utsnitt av tegning av G.A. Bull fra 1853. Foto: Riksantikvaren

Dåpshus fra Dypvåg kirke, Tvedestrand i Aust-Agder, omgjort til lysthus og plassert i en hage på Lyngør.
Foto: Norsk Folkemuseum

Neste gang vi støter på dåpshuset fra Ringsaker er i skriftlige kilder fra 1886. Hvor dåpshuset befant seg i de tjue årene mellom renoveringen og auksjonen er uvisst. Dersom det ikke har ligget oppbevart et sted, kan det ha hatt en verdslig funksjon slik som mange utrangerte kirkegjenstander fikk. Det finnes blant annet eksempel på at dåpshus har vært brukt som lysthus. Et fotografi fra Norsk Folkemuseums bildesamling viser dåpshuset fra Dypvåg kirke omgjort til et gjengrodd lysthus i en hage på Lyngør. Dette dåpshuset i rokokkostil fra 1781, skåret av Ole Nielsen Weierholt (1718–1792), var blitt fjernet i forbindelse med en omfattende oppussing av Dypvåg kirke i 1885. Døpefonten ble for sin del benyttet som blomsterurne. På døren i kirkens sakristi står det: ”I aar 1885 blev rommet ribbet og overmalt. Kirken restaureres etter fattig evne av arkitekt Lars Backer og maler Finn Krafft i aar 1921.” Dåpshuset fra Dypvåg stod for

øvrig utstilt i Norsk Folkemuseums første kirkekunstutstilling i en periode. Begge inventarstykkene er kommet tilbake til kirken.

NORDISKA MUSEET

De nye kulturhistoriske museene fattet etter hvert sterk interesse for kirkegjenstander og ønsket å få dem inn i sine samlinger. Tjue år hadde gått siden oppussingen og auksjonen i Ringsaker kirke, da en av oppkjøperne til Arthur Hazelius (1833-1901), grunnleggeren av Nordiska museet i Stockholm, kom over noen kirkesaker fra Ringsaker. Her er et utdrag av et brev fra en av Hazelius' faste oppkjøpere i Norge, gårdbruker Torjus Leifsson Jore, nedtegnet i Lillehammer 21. juni 1886:

(...) Geværer fra Torsteins Tønsager kjøpte jeg og sender, ligesom jeg og saa forsøgte at prute ned Prisen paa Kirkesagerne fra Ringsaker. Og da det lykkedes mig at faa dem nedprutet til 80.00 Kr. syntes jeg, at jeg ikke kunde annet end kjøbe dem. De sendes nu sammen med Geværer en af de nærmeste Dage. (...) Sagerne fra Ringsakers Kirke bestaar af en indretning ligesom et Hus med obne Glugger i der har staaet omkring Døbefundten. En slags Himmel som ogsaa er med har formodentlig staaet, eller rettere hængt lige over Funten. Skriv nu snart om hvordan du synes om Sagerne.

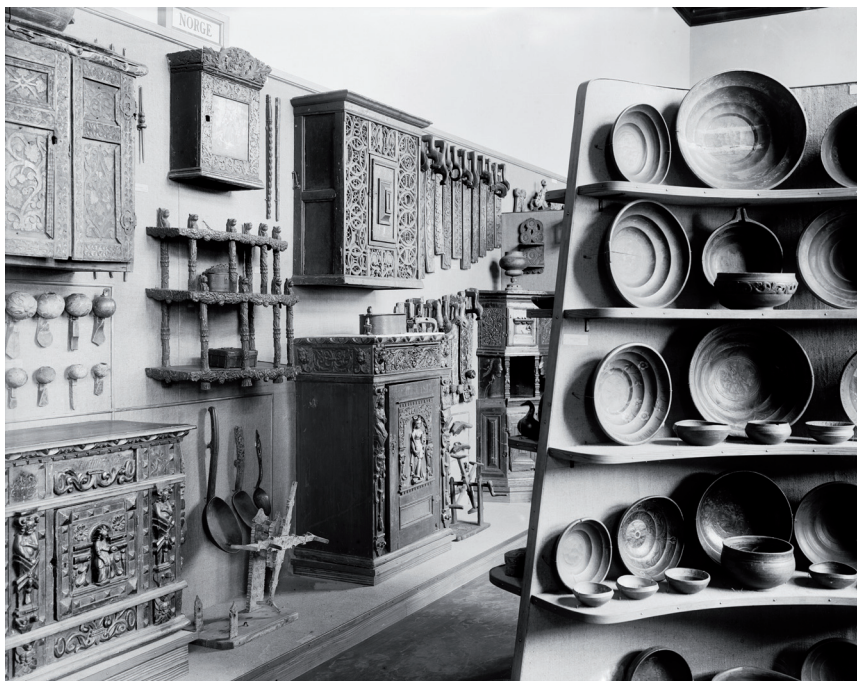
Jore jobbet i mange år for Hazelius og mottok nøye instruksjoner om hva han skulle kjøpe inn. Løse gjenstander og bygningsdeler fra kirker skulle i utgangspunktet ha vært vanskelig for Jore å få tak i. Tonte Hegard setter dette i sammenheng med FNFBs lignende aktiviteter i denne perioden. Samtidig med at foreningen samlet inn gjenstander på vegne av Oldsaksamlingen, kjempet de for at ingenting skulle fjernes fra kirkene uten at FNFB var blitt varslet (Hegard 1984:199). Et brev

Torjus Leifsson Jore (06.01.1850-06.02.1929), oppkjøper for Arthur Hazelius. Fotografert i 1925. Foto: Norsk Folkemuseum

Nordiska museet,
rom 45,
Norska samlingen,
ca. 1910-1920.
Foto:
Anton Blomberg,
Nordiska Museet

fra Hazelius til Jore i 1877 beskriver den vanskelige situasjonen med å skaffe til veie kirkesaker. Samtidig kan vi lese en sterk oppfordring fra Hazelius om å kjøpe slike gjenstander:

(...) Kanskje är det ej mycket värdt att vid kyrkorna efterhöra kyrkliga saker, ty prestarna blifva kanske rasande på dig. Däremot skall du flitigt efterhöra, om kyrkliga saker blifvit tidigare sålda från kyrkorna och finnas ute i bygden, ty slikt bör du söka köpa. (Gjengitt etter Hegard 1984:199).

Under disse omstendighetene var nok kjøpet av dåpshuset fra Ringsaker et ”scoop” for Jore og Hazelius. To hovedmål trekkes fram som viktig i den museale virksomhet for Hazelius. Det ene var å vekke interesse for hjemlandet Sverige, og det andre var gjennom det innsamlede materialet å gjøre betrakteren oppmerksom på det som var i ferd med å forsvinne av allmuens kultur (Carlén 1990:74).

“Den dag kan gry då allt vårt guld ej räcker att forma bilden af den svunna tid”. Disse betegnende ordene til professor Frithiof Holmgren, fra en tale for basaren for den skandinavisk-etnografiske samlingen i 1879, står i dag hugget inn på en obelisk ved Nordiska museets inngang. I en tid med raske forandringer og en økende industrialisering hastet det med å redde dagliglivets kultur før den ville forsvinne.

Museenes innsamling av gjenstander i andre halvdel av 1800-tallet omtales ofte som en ”redningsaksjon”. Oppkjøpere reiste fra bygd til bygd for å kjøpe inn gjenstander. Redningsaksjonen omfattet imidlertid ikke kontekstuelle opplysninger – til vår store frustrasjon i dag. Per Gustaf Wistrand, en av Hazelius sine svenske oppkjøpere, forteller om hvordan innsamlingen på bygdene foregikk på 1870-tallet:

På den tiden gjorde vi alltid våra resor till fots, dels i den vällofliga afsikten

att nedpressa resekostnaderna till det minsta möjliga, dels för att komma i närmare beröring med allmogen. Med rensel på rygg och staf uti hand gingo vi som gamla tidens djäknar och gesäller från gård och till gård; äfven de mest afslagna torp besöktes. (Wistrand 1911:193)

I museologisk litteratur legges det ofte vekt på hvordan en gjenstand transformeres i det den innføres i en museumssamling. Prosessen med registrering i museets systemer, ompakking, nummerering og plassering er som en rituell prosess. På veien inn til museets samlinger gjennomgår gjenstanden en overgangsfase hvor den får en ny identitet og oppas i museets taksonomi. Gjenstanden tas ut av sin opprinnelige sammenheng og starter et nytt liv. ”Forvandlingen begynner i det øyeblikk gjenstanden registreres ved museet. (...) museumslogikken så og si sluker de faktiske gjenstandene og transformerer dem til museumsobjekter”, poengterer Anne Eriksen (Eriksen 2009:138). Hva slags museumslogikk er det dåpshuset blir en del av på Nordiska museet? Arthur Hazelius var særlig opptatt av de nordiske landenes felles historie, og med skandinavismen som en viktig bakgrunnsideologi begynte han allerede i 1875 å samle inn gjenstander til ”Den norske samlingen”. Som en del av denne samlingen ble dåpshuset raskt satt i en geografisk kategori og dermed fjernet lenger unna sin opprinnelige kontekst: den religiøse. Samtidig er det interessant å registrere at dåpshuset, i likhet med mange andre etter-reformatoriske kirkegjenstander som har havnet på museum, hadde vært gjennom et kontekstskifte før det kom på museum. Dåpshuset hadde allerede blitt fjernet fra sin religiøse sammenheng. Det er derfor ikke snakk om en direkte transformasjon fra sitt opphavsmiljø til museet, men via omveier. I 1887 befant ”Den norske samlingen”

seg i museets lokaler i Drottninggatan 77. Det norske materialet var omfattende og la beslag på hele 11 rom som var fylt fra gulv til tak (Medelius 1998:276). Denne fortettede utstillingsformen hadde først og fremst sin årsak i manglende magasinplass. Fordelen var at publikum fikk tilgang til nesten alle gjenstandene. “Besøkaren liksom forskaren kunde “botanisera” i denna enorma mångfald” (Carlén 1990:84). Hazelius var opptatt av å presentere interiører i virkelighetsnære miljøer – i tablåer – som skulle vekke folks fantasi og gi liv til historien. Det lot seg imidlertid ikke gjøre å gjennomføre dette med hele den omfattende gjenstandssamlingen. En typologisk kategorisering av gjenstandene var derfor løsningen med store deler av materialet, blant annet det norske (ibid:84-86).

I 1907 ble Nordiska museets nye lokaler i Djurgården åpnet, og også her fikk de norske gjenstandene en egen avdeling. I museets veileder fra 1928 står det at kun ubetydelige forandringer var blitt gjort i utstillingene siden åpningen over 20 år tidligere (Nordiska museet 1928). Det norske materialet var delt inn i ni rom etter arte. De ulike landsdelene ble ordnet fra nord til sør. Bakgrunnen for inndelingen i administrative amt og ikke i dalfører som med det svenske materialet, hadde sin begrunnelse i at innholdet i den norske samlingen ikke var jevnt geografisk fordelt.

Nordiska Museets norska samlingar hava sammanbragts huvudsakligast under 1870- och 1880-talen. Det inhemska samlandet i Norge hade då ännu icke börjat. Ur landets präktiga skatter av folkligt bohag kunde det bästa hämtas. Det är också på denna grund som museets norska samlingar icke äro i strängare mening etnografiska utan fastmer hava karaktären av konstslöjdsamlingar. För de rickt

Fronten av dåpshuset
fra Ringsaker kirke
opphegt på
Nordiska museet,
ca.1927.

snidade eller målade föremålen förbisågos de enklare. Av samma grund blev också insamlandet ojämnt, det var de rikaste trakterna i landet, i första hand Telemarken och Gudbrandsdalen, som fingo giva tributen från sig. (...) Den norska samlingen kan av denna grund icke giva en instruktiv bild av landets allmogekultur i dess helhet. Det har därför också befunnits lämpligt att vid uppställandet icke följa landets av ålder vedertagna indelning efter dalarna utan att sammanföra föremålen efter den administrativa indelningen i amt (ibid:32-33).

Etter all sannsynlighet hadde dåpshuset fra Ringsaker plass i rom 45 for gjenstander fra "Buskeruds, Kristians og Hedemarkens amt". Dåpshuset er ikke nevnt spesielt i veilederen, men i beskrivelsen av eksempler på andre gjenstander i rommet legges det særlig vekt på teknikk og dekor (ibid:38-40). Hovedmålet med å stille ut den norske samlingen var "

(...) i den utstrækning detta kan ske,

lämna ett jämförelsesmaterial till de svenska samlingarna, dels att visa hur långt i prakt och kraft och förfining den norska bondekonsten inom några av de mera kulturellt förtätade distrikten kunne nå" (ibid:33).

Den store avstanden mellom dåpshusets opprinnelsessituasjon og dets nye "hjem" var ikke bare knyttet til fysisk distanse eller overgangen til en museal kontekst. I Ringsaker trodde man lenge at dåpshuset var tapt. Det fantes ikke lokal kjennskap til at det hadde havnet på museum. Når presten Reinert Svendsen i 1899 skriver *Ringsaker kirke paa Hedemarken*, er det tydelig at han ikke kjenner til at dåpshuset er kjøpt opp av et svensk museum allerede 14 år tidligere. "Denne Ombygning med Udskjæringer eksisterer ikke længere", skriver han (Svendsen 1899:25).

Først i 1927 finnes det tegn til lokal bevissthet om dåpshusets fortsatte eksistens. I en artikkel i tidsskriftet *Bygd og bonde* skriver Ole Hersoug om et besøk på Nordiska museet hvor han plutselig oppdager fronten av det "forsvunne" dåpshuset hengende på en vegg. Etter samtale med daværende direktør Gustaf Upmark fikk han tilsendt et bilde av opphengingen som står på trykk i artikkelen. Bildet viser at det kun er deler av inngangspartiet til dåpshuset som er montert. Det avslører også at dåpshuset var i ganske dårlig forfatning. Kongemonogrammet over inngangsdøren var fjernet og utskjæringerne på toppen ødelagt. Etter besøket sendte Hersoug en skriftlig forespørsel om tilbakeføring av dåpshuset, men fikk som svar at det ikke kunne innvilges. Han tolket det som at museet ikke ønsket å krenke minnet etter avdøde direktør Hazelius ved å gi slipp på noe av det han hadde samlet (Hersoug 1927:175-177).

Bildet av dåpshusets montering på Nordiska museet viser at det var

presentert fjernt fra dets opprinnelige form og sammenheng. I Ringsaker kirke fremstod dåpshuset akkurat som betegnelsen antyder – som et lite hus eller innelukket rom med dør og ”vinduer” – med plass til døpefonten og en himling tronende over konstruksjonen. Opphengingen av kun enkelte bygningsdeler førte til at det var blitt strippet for rituell betydning. Gjenstandsopplysningene om dåpshuset fra Nordiska museet vitner også om noe upresisitet i forhold til dets opprinnelige bruk. Der omtales det nemlig ved flere anledninger som et “Kyrkskåp i 22 deler”. Et “kyrkskåp” var opprinnelig et middelaldermøbel, og var et av de første møblene som ikke var veggfaste. De ble ofte brukt til oppbevaring av sakramentalia (som kalker, dåpskanner etc.) og så ut og omtales som små hus i miniatyr.³ Betegnelsen kan kanskje komme av at denne beskrivelsen passet bra til dåpshuset. På bakgrunn av opphengingen i utstillingen og gjenstandsbetegnelsen, kan det synes som om interessen for å formidle dåpshusets opprinnelige kirkelige kontekst var underordnet i forvandlingen fra kirkegjenstand til museumsobjekt.

“RIV KÖLEN” – DÅPSHUSET SENDES TIL NORSK FOLKEMUSEUM

I 1938 ble dåpshuset flyttet over i en ny museal sammenheng. Dåpshuset ble deponert til Norsk Folkemuseum i anledning åpningen av det nye utstillingslokalet for museets kirkesamling som ble bygget på 1930-tallet. I utdraget fra protokollen ved Nordiska museets nemnd sitt møte 14. juni 1938 står det:

På förslag av styresmannen beslöt nämnden att i Norsk folkemuseum deponera ett dopkapell från Ringsakers kyrka, Hedemarks amt, Norge / inv. nr 49.365 a-b/, avsett att överlämnas till denna institution i samband med invigningen av museets nya lokaler den 27 juni innevarande år.

Sammen med depositumspapiret fulgte det med en personlig hilsen til Reidar Kjellberg, daværende underbestyrer ved Norsk Folkemuseum. Brevet vitner om en nær tone mellom de to institusjonene:

Broder! Samtidigt som jag tackar Dig för den strålande festen på Bygdöy sänder jag Dig härmed tvenne papper rörande dopkapellet från Ringsaker. Som Du ser av protokollutdraget gäller det formelt en deposition, den enda form under vilken vi ha möjlighet att avskilja ett föremål från samlingarna.

At overføringen av dåpshuset måtte foregå som et depositum og ikke en gave fra den ene institusjonen til den andre, var kun en formalitet. I senere korrespondanse angående ettersendelse av noen løse deler fra dåpshuset i 1947 utdyper Albert Eskeröd fra Nordiska museet denne praksisen, og med Øverlands kjente sitat legger han også til en politisk dimensjon i forbindelse med overførselen:

I realiteten innebär naturligtvis överlämnandet 1938 en gåva till Norsk Folkemuseum, men rent formelt måste Nordiska museets nämnd ta ställning till en gåva ur samlingarna. Därför bruka vi vid gåvor av dette slag formelt ordna ett depositions-papper (...) Denna utväxling av papper innebär givetvis icke, att det översända kyrckskåpet någonsin kommer att vandra över Kölen igjen. Kulturellt sett äro vi nog tämligen ömsesidigt i all tysthet sysselsatta med att följa Øverlands uppmaning: ”Riv Kölen.”

I løpet av krigen ble dåpshuset restaurert ved Norsk Folkemuseum. Her ble det ikke plassert i en typologisk utstilling basert på geografi slik som det antakelig var plassert på Nordiska museet. Andre prinsipper

og motiver ligger bak utstillingsformen som dåpshuset snart skulle bli en del av. I Hans Aalls veiledning *Arbeid og ordning i kulturhistoriske museer* fra 1925, gjør museumsdirektøren og grunnleggeren av Norsk Folkemuseum rede for de kulturhistoriske museenes arbeidsoppgaver med blant annet innsamling, katalogisering, utstillingsteknikk, studiemagasiner og konservering. I denne læreboken som ble skrevet på oppfordring av styret for Norske museers landsforbund, kom Aall blant annet inn på temaet ”samlingenes orden”. Han delte samlingene inn i tre hovedavdelinger som var styrende både for hvordan utstillingene og katalogiseringen av gjenstandene var ordnet. Disse avdelingene var: minnene om byenes kultur, kulturminnene fra bygdelagene og den systematiske avdelingen som igjen var delt inn i flere underkategorier slik som landskap og historie, hus og hjem, næringsliv og religiøse minner. Det var i den sistnevnte avdelingen, under punktet ”kirke og kirkeskikk”, at kirkegjenstandene og dåpshuset fra Ringsaker fikk sin plass.

Kirkekunst var et hovedfelt ved Norsk Folkemuseum siden etableringen av museet i 1894. I forbindelse med ”Den store kulturhistoriske utstillingen” på Bygdøy i 1901 ble en stor samling av norsk kirkekunst stilt ut i et bygg kalt ”Kristianiapaviljongen”. Etter at utstillingen var over, overtok Norsk Folkemuseum både store deler av de innkomne samlingene og utstillingsbygningene. Dette la grunnlaget for museets kirkesamling. ”Kristianiapaviljongen” fikk tilnavnet ”Kirken” og ble museets permanente utstilling av etter-reformatorsk kirkeutstyr. Bygget ble revet da nye utstillingslokaler skulle bygges rundt museets torg på 1930-tallet. Kirkekunsten fikk et nytt lokale som på mange måter illuderer et kirkerom. De hvitkalkede veggene, galleriene, takhøyden, buene og de store vinduene skaper en sakral atmosfære.

Plasseringene av gjenstandene er også strategisk plassert i forhold til et kirkeroms innredning. Skillet mellom kirke og utstillingslokale blir derfor glidende. Lokalet er vigsløst og brukes til kirkelige handlinger, som bryllup og dåp, noe som forsterker sammenhengen mellom det profane og sakrale. Utstillingen omfattet også opprinnelig ”Overtro”, som var en presentasjon av gammel folketro, og ”Død og begravelse”, som viste gravminner.

Kirkekunstutstillingen på Norsk Folkemuseum omtales som skoledanvende for norske museers utstillinger av kirkekunst (Laugerud 2001:78). ”Det skapte kirkerom” som utstillingsform lå sterkt i tiden i presentasjonen også av andre museers kirkesamlinger. Vi så det allerede i forbindelse med den kulturhistoriske utstillingen på Bygdøy fra 1902, hvor hele bygningen i seg selv illuderte en kirke. Det var til og med gjenskapet en kirkegård på utsiden. Et annet eksempel er fra Borgarsyssel museum i Østfold. Olavskapellet, bygget i 1930, er en kopi av en middelalderkirke hvor museets middelaldersamling vises fram. Også dette lokalet benyttes til kirkelige handlinger og som konsertlokale. Lignende eksempler finnes også andre steder i Skandinavia fra samme tid. Norsk Folkemuseums samling av etter-reformatorsk kirkekunst vokste videre gjennom innsamlingsarbeid, gaver og overføring av etter-reformatorske kirkegjenstander fra Oldsaksamlingen (1915) og Oslo bispegård (1935). Direktør Hans Aalls tanker bak innsamlingen av kirkesaker var knyttet til et ønske om å skape en omfattende vitenskapelig samling og formidle til publikum hvordan de norske kirkene var smykket ut etter reformasjonen. I brevveksling legger Aall ved flere anledninger vekt på kirkegjenstandenes betydning for forskning og undervisning, som i et brev til sogneprest i Alvdal Ernst Halmer, 5. oktober 1937:

Fra utstillingen Norsk Kirkekunst på Norsk Folkemuseum. Dåpshuset til venstre.
Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum.

(...) der nu skal begynnes mere rasjonell undervisning så vel for de kunsthistorisk som de teologisk studerende. Samlingene må ha en viss standard om de skal kunne tjene som undervisningsmaterieell. Ikke minst for de vordende prester som spredes over hele landet, mener vi at denne undervisning vil ha en overordentlig betydning. Det blir jo dem som i første rekke kommer til å ha omsorg for hva der må være i de kirker hvor de blir ansatt.

Intensjonene bak kirkekunstutstillingen fra 1938 var klar. Når det gjelder presentasjonen av gjenstandene, var det i all hovedsak kronologi og stilhistorie som var de styrende prinsippene. Dette gir seg også uttrykk i det skriftlige materialet til utstillingen. I føreren for kirkeavdelingen ved Norsk Folkemuseum fra 1947, som var utformet som resten av museets utstillingsveiledninger, blir presentasjoner av utvalgte gjenstander i utstillingen brukt for å illustrere en kronologisk fortelling om det norske kirkerommets utsmykning og stilhistoriske utvikling. Det legges også vekt på håndverkerne bak inventaret, der det er kjent, og til en viss grad bruken av gjenstandene. Dåpshuset fra Ringsaker blir omtalt i et kort avsnitt om 1700-tallets kirkeutsmykning og akantusbarokken, men i sparsomme ordlag: "Dåpshuset fra Ringsaker, 1057, er laget av Oslo-bilthuggeren Lars Jørgensen Borg." Det presiseres også at "Det har ikke vært anledning til å gi noe samlet bilde av 1700-årenes kirker slik rokokkoen har formet dem med det rike og muntre utstyr av korgitre, gallerier og dåpshus".

Kunsthistoriker Reidar Kjellberg var ansvarlig for opphengen av den nye kirkekunstutstillingen som åpnet på Norsk Folkemuseum i 1938. Harry Fett, med sin kunsthistoriske bakgrunn, hadde også vært sterkt tilstede i arbeidet med museets kirkesamling i de årene han var ansatt som konservator

(1901-1910). Den kunsthistoriske vinklingen på utstillingen er fremtredende blant annet i forhold til stil, kronologi og fokus på kirkekunstnerne. Sammenlignet med hvordan dåpshuset trolig ble stilt ut på Nordiska museet, er det allikevel flere dimensjoner som speiles når det stilles ut på Norsk Folkemuseum. Utstillingen legger i noe grad også vekt på kirkelig bruk. Dåpshuset fra Ringsaker ble i denne sammenheng helhetlig montert innerst i utstillingen, og ble tilknyttet det som kan oppfattes som koret i det kirkelignende lokalet. En plassering som er ganske korrekt i forhold til opprinnelig plassering i Ringsaker kirke. Den rituelle funksjonen fremheves derimot i mindre grad. Dåpshuset er riktignok ferdig montert som et rammeverk, men et sentralt element mangler for å gi det fullstendig mening – en døpefont som ville ha stått inne i huset.

Norsk Folkemuseum hadde, og har fortsatt i dag, trolig landets største samling av kirkekunst fra tiden etter reformasjonen. I tidsrommet 2006-2008 gjennomgikk kirkekunstutstillingen en fornyelse, men uten i særlig grad å endre på den originale opphengingen av gjenstandene i hovedutstillingen. Utstillingens to sentrale perspektiver, stilhistorie og kronologi, er dermed blitt ført videre. En avgjørende endring i revisjonen av utstillingen ligger i skiftet fra utekstet utstilling til diskret skilting for hver enkelt gjenstand med informasjon om opprinnelsessted, datering, eventuelt navn på den som har utført arbeidet og en kort tekst med kontekstuelle opplysninger. Dermed blir gjenstandene deler av nye fortellinger uten at det er gjort store strukturelle endringer i utstillingslokalet. Dåpshuset fra Ringsaker presenteres blant annet med opplysninger om hva et dåpshus er. Noe vi har opplevd at publikum ikke rent intuitivt forstår i dag.

Lokalene var lenge stengt for vanlig publikum fordi museet ikke har hatt

økonomi til vakthold. Utstillingen er i dag tilgjengelig og sikret ved at galleriene i lokalet er åpnet opp slik at man kan se utstillingen ovenfra når den ikke kan ses fra selve salen. I gangen utenfor galleriene er det laget en permanent utstilling med kirketekstiler og presteportretter som setter kirkelig utstyr inn i en større kulturhistorisk kontekst. Inngangspartiet og trappegangene er også rustet opp. I forrommet til utstillingen er det laget en introduksjon som blant annet omhandler historien omkring Norsk Folkemuseums kirkesamling. Utstillingen og gjenstandene den består av er derfor også blitt museumshistorisk interessant for publikum ved at det er satt oppmerksomhet rundt dette aspektet.

DÅPSHUSET I ET GLOBALT PERSPEKTIV

Omtrent 70 år etter at dåpshuset fra Ringsaker ble flyttet til Norsk Folkemuseum, fikk det igjen ny aktualitet. I 2007 kom Michael Snodin, seniorkurator ved Victoria and Albert museum i London, til Norsk Folkemuseum for å besiktige museets kirkekunstutstilling. Hans mål var å finne gjenstander som kunne egne seg til en kommende utstilling om barokken i et globalt perspektiv. Utstillingen, *Baroque: Style in the Age of Magnificence 1620-1800*, hadde som mål å utvide det tradisjonelle synet på barokken. Den skulle ikke bare fokusere på hvordan stilen utfoldet seg i det kontinentale Europa, men den tok også for seg gjenstander fra Europas utkanter og andre kontinenter. Snodins interesse falt på noen av Folkemuseets altertavler, men det var særlig dåpshuset fra Ringsaker med den rike akantusornamentikken som fanget hans oppmerksomhet. Victoria and Albert museum lånte dåpshuset til utstillingen som stod i London fra 4. april til 19. juli 2009. Dåpshuset var en av flere gjenstander i utstillingen som var knyttet til hellige steder og religiøs

kunst. Dette kommer også fram i boken som ble publisert i forbindelse med utstillingen (Llewellyn 2009). Dåpshuset ble formidlet og satt i sammenheng med innredningen av kirkerom i barokken og utstilt ved siden av en enorm altertavle fra Mexico. Et grep V&A hadde gjort for å fremheve dåpshusets rituelle funksjon, var å låne inn den tilhørende døpefonten fra Ringsaker kirke og forene de to inventarstykkene.

Utlånet fikk også betydning for utstillingen av dåpshuset på eget museum. Norsk Folkemuseum benyttet anledningen til å foreta en ny montering av himlingen i forbindelse med utlånet. Spor i treverket viste hvordan den opprinnelig var festet og dette ble rekonstruert på museet ved teknisk konservator Niels Gerhard Johansen.

FORTOLKNING OG KONTEKST

På hvilken måte kan man si at dåpshuset endrer betydning gjennom de ulike flyttingene og kontekstskiftene

Detalj av den rike akantusornamentikken på dåpshuset fra Ringsaker kirke.
Foto:
Anne-Lise Reinsfelt/
Norsk Folkemuseum

Dåpshuset fra Ringsaker kirke fotografert i museets samling av kirkekunst i 1938 – året det ble deponert til museet. Foto: Norsk Folkemuseum

som jeg har skissert ovenfor? Først og fremst dreier det seg om hvordan dåpshuset er blitt tolket på nye måter, knyttet opp til forhold som gjelder 1) geografi, 2) stil og 3) funksjon. Filosofen Beth Lord påpeker i sin Foucault-inspirerte analyse av museet som heterotopi, at museet hovedsakelig dreier seg om fortolkning - forholdet mellom tingene og de ordene som beskriver dem. Museene viser fram gjenstandene, men de presenterer også systemer (Lord 2006, if. Eriksen 2009:118-119). Vi ser at betydningen som blir tillagt dåpshuset i den museale konteksten i stor grad har med representasjonen av gjenstanden å gjøre. Hvilke systemer og kategorier det har blitt og er satt i er viktig i forståelsen av dåpshuset.

På Nordiska museet inngikk dåpshuset i en typologi som hovedsakelig var opptatt av geografiske inndelinger og gjenstanden som et uttrykk for norsk håndverkskunst. På Norsk Folkemuseum ble dåpshuset plassert i en utstilling som illuderer et kirkerom. Dette er en fremstilling som i større grad fremhever dens funksjon som religiøst objekt, men de estetiske kvalitetene og en stilhistorisk kronologi står samtidig i høysetet. På V&A ble dåpshuset del av en utstilling som plasserte dåpshuset i en internasjonal kontekst i en tematisk oppstilling. Samtidig inngikk det også i en geografisk kategori, ettersom det er et eksempel på et kunstobjekt i barokkstil fra Europas utkant. Det religiøse aspektet ble sterkt ivaretatt og det rituelle dratt lenger enn ved Norsk Folkemuseums utstilling ved at døpefonten også er tatt med. Annette Vasström stiller i artikkelen "Udstillinger og de ægte ting" spørsmålet om det simpelthen er "tingenes kontekst, deres indramning som definerer deres verdi" (Vasström 1999:86). Hun henviser til M. Thompsens *Rubbish theory* hvor forfatteren deler en gjenstands liv i tre stadier eller kategorier som den beveger seg mellom: forgjengelig, bestandig og verdiløs. Hvordan passer dåpshusets livsløp inn i en slik kategorisering? De forsegjorte utskjæringene, den økonomiske investeringen det var å fremstille det og funksjonen som religiøst kirkeinventar plasserer dåpshuset i en bestandig kategori på tidspunktet det ble bygget og var i kirkelig bruk. Da dåpshuset ble fjernet fra kirken, kan man anse det som å falle inn under en verdiløs kategori. Vi husker sitatet fra Mathiesens brev angående auksjonen i Ringsaker ca. 1865 hvor det som ble tatt ut av kirken ble omtalt som "skrap". Dåpshusets verdi var nullstilt og dets opprinnelige betydning borte. Etter at det ble tatt ut av kirken og solgt videre på auksjon, beveget dåpshuset seg over i

en flyktig kategori. Det var blitt en vare i omløp som kunne kjøpes og selges til helt nye bruksområder. Som jeg har vist eksempler på ovenfor, kunne det ha fått et nytt liv som lysthus eller innta en annen verdslig funksjon. Dåpshusets videre skjebne var åpen.

Da Nordiska museet kjøpte inn dåpshuset skjedde det et kategoriskifte tilbake til det bestandige. Det finnes knapt en bedre måte for en gjenstand å gå inn i uendeligheten på enn å bli innlemmet i en museumssamling, sier Vasström. Hun poengterer at museene er endestasjonen i samfunnets produksjon av bestandighet og siste stoppested for tingenes sirkulasjon. Museene omdefinierer flyktige gjenstander til varige objekter og kan ikke kategorisere dem som flyktige igjen uten eventuelt å avhende dem. Men hun understreker at gjenstandene kan settes i sirkulasjon gjennom utlån og deponering og gjennom utstillingsvirksomhet. De kan settes inn i nye rammer og nye kontekster som øker gjenstandenes symbolverdi (Vasström 1999:93-94). At en gjenstand i høyeste grad kan endre karakter – også innenfor en museal kontekst, ser vi blant annet eksempler på i forskning på annet materiale fra Norsk Folkemuseum. Livshistorien til en gjenstand behøver ikke være avsluttet selv om den blir del av en museumssamling, fremhever Inger Jensen. Hun viser til hvordan et 1600-talls skap fra museets samlinger har gjennomgått flere endringer og blitt stilt ut på ulike måter. Artikkelen viser at en kartlegging av gjenstandens biografi på museet dessuten kan være avgjørende for valg av fremtidig formidling og konservering (Jensen u.u.). Dåpshusets historie på museum illustrerer likeledes hvor lite statisk en gjenstands liv på museum kan være.

Det er i sirkulasjonen av gjenstandene, enten internt på museet eller eksternt, at vi både kan få formidlet og tilegnet oss ny kunnskap om

dåpshuset og samlingene generelt. I dag gjelder dette ikke bare gjennom fysisk flytting av museenes gjenstander eller nymontering av utstillingene. Dette kan til en viss grad også oppnås, eller i hvert fall suppleres, gjennom andre virkemidler. Gjennom digitale løsninger som Digitalt Museum, Digitalt Fortalt, You Tube, Flickr og museenes egne nettsider, beveger bilder og informasjon om gjenstandene seg fra institusjonene og inn i folks hjem. I disse kanalene går det an for museene å presentere gjenstander, film og fotografier gjennom nye fortellinger. Vi kan gruppere gjenstander på nye måter. Forskningsresultater kan formidles, og mer dokumentasjon kan legges ut. Hovedtanken bak denne tilgjengeliggjøringen er å gjøre kulturarven mer åpen, men det er også for å få økt kunnskap tilbake til samlingene gjennom tilbakemeldinger og deltakelse fra publikum.

Når det gjelder etter-reformatoriske kirkegjenstander, er behovet for mer kunnskap om denne gjenstandsgruppens historiske og kirkelige kontekst særlig uttalt de siste årene. Tverrfaglige forskningsprosjekter er blitt satt i gang i et forsøk på å bote på dette. Et eksempel er prosjektet ”Kontinuitet og konfesjonalitet – det lutherske praxis pietatis og kirkerommets funksjon 1500-1800”. Dåpshus er et godt eksempel på en type kirkeinventar som det er behov for mer kunnskap om. Da Michael Snodin fra V&A besøkte Norsk Folkemuseum, hadde han mange spørsmål omkring dåpshusenes bruk, funksjon og historikk. Dette var spørsmål som viste at museet hadde registrert få opplysninger om gjenstandens opprinnelige kontekst utover proveniens, opplysninger om bilthuggeren og stil. Det avdekket også at det er interesse for flere sammenfattende undersøkelser omkring denne gjenstandsgruppen generelt. Spørsmålet om kontekstualisering gjelder derfor også å sette gjenstandene

inn i forskningsmessige perspektiver og analyser som øker kunnskapene om deres opprinnelige bruk og funksjon. Museumsgjenstander, dersom man bruker Vasströms og Thompsons begrepsbruk, har som regel vært overført fra en bestandig til en verdiløs og flyktig kategori før de har kommet inn i samlingene. I denne nullstillingen har det ofte skjedd et kunnskapstap. Dåpshuset ble kjøpt inn av Nordiska museet uten at man samtidig la vekt på å samle inn mer enn de aller nødvendige opplysningene om gjenstanden. Ragnar Pedersen har i en artikkel (2008) satt fokus på problemstillinger omkring mangelen på og behovet for gjenstandenes kontekstualisering. Her viser han til Hilmar Stigum som på 1930-tallet under en utstillingsmontering på Norsk Folkemuseum overrasket finner ut at museets håndverkere ikke skjønnte hvordan eldre båtbyggerverktøy

fungerte. Den skjellsettende opplevelsen gjorde Stigum oppmerksom på at nedtegnelse av så mye viten om gjenstandene som mulig er avgjørende for å unngå at de blir stående som "tause vitner om fortiden" (Pedersen 2008:59). I forhold til dåpshusets videre liv og de ulike betydningene vi gir gjenstanden, er det derfor nødvendig å ha to ting i hodet på en gang: Skaffe økt kunnskap om de kunsthistoriske, religiøse og kulturelle sammenhengene som det opprinnelig har inngått i, men også å være bevisst på hvordan denne kunnskapen skal formidles på museet og hvordan det skal forstås i forhold til begrepene og kategorisystemene som vi bruker og presenterer. Hvem vet hva som venter av nye sammenhenger for dåpshuset fra Ringsaker kirke. Det er inne i en bestandig, men ikke uforanderlig livsfase.

NOTER

¹ En nærmere undersøkelse av dåpshus som kirkeinventar vil jeg ta opp i en senere artikkel.

² Opplyst i e-post fra Martin Wangsgaard Jürgensen, Nationalmuseet i Danmark, 26.10.2010.

³ Opplyst i e-post fra Morgan Denlert, teknisk konservator innen tre og møbler, Studio Västsvensk Konservering.

LITTERATUR OG TRYKTE KILDER:

- Alsвик, Henning 1982. "Lars Jenssen Borg". I: Leif Østby (red.), *Norsk kunstnerleksikon*, bind 1, Oslo, s. 289-290.
- Amundsen, Arne Bugge 2011. "Reformerte kirkerom? : En studie av de lutherske kirkerommene i Østfold 1537-1700". I: Saphinaz-Amal Naguib og Bjarne Rogan (red.): *Materiell kultur & kulturens materialitet*. Novus forlag, Oslo, s. 289-309.
- Carlén, Staffan 1990. *Att ställa ut kultur: om kulturhistoriska utställningar under 100 år*. Carlsson, Stockholm.
- Christie, Håkon 1978. "Da Fortidsminnesmerkeforeningen reddet stavkirkene". I: *Årbok (Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring)*, bind 1978-1979, s. 43-62.
- Eriksen, Anne 2009: *Museum : en kulturhistorie*. Pax forlag, Oslo.
- Fæhn, Helge 1994. *Gudstjenestelivet i Den norske kirke : fra reformasjonstiden til våre dager*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Hauglid, Roar 1977. *Akantus*, bind 1-3. Mittet, Oslo.
- Hegard, Tonte 1984. *Romantikk og fortidsvern : historien om de første friluftsmuseene i Norge*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Hersoug, Ole 1927. "Fra Ringsaker kirke til Nordiska museet i Stockholm". I: *Bygd og bonde: Tidsskrift for historie og folkeminner*, s. 175-177.
- Jensen, Inger u.u. "Hvor skal skapet stå?". I: *Tidsskrift for kulturforskning*.
- Laugerud, Henning 2001. "Kirkesamlingen på Norsk Folkemuseum og noen andre kirkehistoriske samlinger i Norge". I: Bente Lavold (red.): *Harry Fett Mimeseminar 1875-2000: 8. oktober 2000 på Norsk Folkemuseum*, s.65-83.

- Lange, Bernt C. 1994. "Ringsaker kirke i et nytt lys": I: *Årbok Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring*, bind 148, s. 11-22.
- Llewellyn, Nigel 2009. "Sacred Spaces". I: Michael Snodin og Nigel Llewellyn (red.): *Baroque : Style in the Age of Magnificence 1620-1800*. V&A Publishing, London, s. 204-241.
- Lord, Beth 2006. "Foucault's museum: difference, representation and genealogy". I: *Museum and Society*, nr.4, s. 1-14.
- Lystad, Arne 2008: *Askim kirkemuseum*. [Online]
URL: www.askimmuseum.no/askim%20kirkemuseum%20ok%20161008.pdf
[Nedlastet 27.06.2011]
- Medelius, Hans 1998. "Utställningarna". I: *Nordiska museet under 125 år*. Nordiska Museet, Stockholm, s. 272-311.
- Melvold, Erik Oluf 2010. "Fra domkirkens historie". I: *St. Hallvard : illustrert tidsskrift for byhistorie, miljø og debatt / [Selskabet for Oslo byes vel]*, bind nr. 3+4, s. 74-89.
- Mordhorst, Camilla 2009. *Genstandsfortællinger : fra Museum Wormianum til de moderne museer*. Museum Tusulanum, København.
- Nordiska museet 1928. *Vägledning genom Nordiska museets samtliga avdelningar*. Nordiska museet, Stockholm.
- Norsk Folkemuseum 1947. *Kirkeavdelingen ca.1550 - ca.1800:[utstillingsfører]*. Norsk Folkemuseum, Oslo.
- Norsk Institutt for Kulturminneforskning. *Databasen Norges kirker* [Online].
URL: <http://niku.pdc.no>
[Nedlastet januar 2011]
- Pedersen, Ragnar 2001. "Kirkerommet som hellig sted. En studie i skiftende verdier og holdninger – en skisse til et prosjekt". I: Bente Lavold (red.): *Harry Fett Minneseminar 1875-2000: 8. oktober 2000 på Norsk Folkemuseum*, s. 59-74.
- Pedersen, Ragnar 2008. "Gjenstand og tekst". I: *Tradisjon og fornyelse: festskrift til Liv Hilde Boe*, s. 59-79.
- Riksantikvarens ordnøkkel – tesaurus for kulturminnevern. [Online]
URL: <http://ordnokkelen.ra.no> [Nedlastet 01.07.2011]
- Seim, Runhild 2002. *Fra kirkegård til museum. En kulturhistorisk analyse av Norsk Folkemuseums gravminneutstilling*. Hovedoppgave i folkloristikk, Universitetet i Oslo.
- Storsletten, Ola 2008. *Kirker i Norge 5. Etter reformasjonen : 1600-tallet*. ARFO, Oslo.
- Svendsen, Reinert 1899. *Ringsaker kirke og Altertaule paa Hedemarken: en Beretning om dens Tilblivelse*. I kommission hos Aschehoug, Kristiania.
- Vasström, Annette 1999. "Udstillinger og de ægte ting". I: Floris, Lene og Vasström, Annette 1999: *På museum : mellem oplevelse og oplysning*. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg, s. 61-104.
- Wistrand, P.G. 1912. "Et minne från mina vandringsår". I: *Fataburen 1911*, s. 193-226.
- Aall, Hans 1925. *Arbeide og ordning i kulturhistoriske museer: kort veiledning*. Norske museers landsforbund, De kunst og kulturhistoriske museer, bind 1, Oslo.

UTRYKTE KILDER:

- Brev fra Torjus Leifsson Jore til Nordiska Museet i Stockholm, 21. juni 1886. Norsk Folkemuseums opplysningsarkiv.
- Brev fra Albert Eskeröd til Reidar Kjellberg, 4. februar 1947. Norsk Folkemuseums opplysningsarkiv.
- Brev fra Hans Aall til sogneprest i Alvdal Ernst Halmer, 5. oktober 1937. Norsk Folkemuseums opplysningsarkiv.
- Brev fra Henrik Mathiesen til Forening til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring, august 1887. Norges kirkers arkiv, Riksantikvaren.